

УДК 330.341:338.242.2

JEL Classification: O380

Наталія Бобко

старший викладач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Національний університет «Запорізька політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2785-5143>

ІННОВАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ – ОСНОВА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

***Анотація.** Мета статті полягає у дослідженні сучасного стану інноваційної діяльності суб'єктів господарювання України відносно світового рівня на основі головних міжнародних індексів, а також визначення пріоритетних напрямів реалізації інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку українських підприємств. Пріоритетним завданням для вітчизняних підприємств є формування та реалізація стратегії розвитку інноваційної діяльності, що дозволить підвищити конкурентоспроможність економіки України. Необхідність розробки теоретичних положень і методичних підходів з даної теми визначає її актуальність. Проведено дослідження сутності економічних категорій «інноваційна діяльність», «розвиток інноваційної діяльності», «стратегія інноваційного розвитку підприємства», а також ряду інших, взаємопов'язаних з ними визначень дозволило уточнити зміст поняття «стратегія розвитку інноваційної діяльності підприємства». В Україні порівняльний аналіз сучасного стану інноваційної діяльності суб'єктів господарювання щодо світового ступеня на основі головних міжнародних індексів, а саме Глобального інноваційного індексу, Глобального індексу конкурентоспроможності талантів, показав тенденцію до зниження рейтингових позицій України впродовж 2020–2022 рр. Розглянуті основні проблеми щодо формування та реалізації стратегії розвитку інноваційної діяльності українських підприємств на таких етапах процесу впровадження інновацій: макроекономічна нестабільність, недосконалість фінансово-кредитної системи та інноваційної інфраструктури; дефіцит інвестиційних ресурсів; відсутність щодо консультативного супроводу інноваційного проекту від задумки до фази комерціалізації, високий рівень податків, недостатній розвиток венчурного фінансування, недостатність фахівців у сфері управління інноваційною діяльністю тощо, повинні бути розв'язані за допомогою інструментів державної політики. Запропоновані пріоритетні напрями реалізації стратегії*

розвитку інноваційної діяльності українських підприємств потребують фінансування через систему державно-приватного партнерства.

Ключові слова: інновація, стратегія, розвиток, інноваційна діяльність, рейтинг, інноваційний процес, індекс, фінансування.

Nataliya Bobko

Senior Lecturer of the Department of “Entrepreneurship, Trade and Exchange Activity”

National University “Zaporizhzhia Polytechnic”

INNOVATION STRATEGY - THE BASIS FOR THE FORMATION OF COMPETITIVENESS OF THE NATIONAL ECONOMY

Abstract. *The purpose of the article is to study the current state of innovation activity of Ukrainian economic entities in relation to the world level on the basis of major international indices. The task is to determine the priority areas for implementing the innovation and investment strategy for the development of Ukrainian enterprises. The priority for domestic enterprises is the formation and implementation of a strategy for the development of innovation activities, which will increase the competitiveness of the Ukrainian economy. The need to develop theoretical provisions and methodological approaches on this topic determines its relevance. The study of the essence of the economic categories "innovation activity", "development of innovation activity", "strategy of innovation development of enterprise", as well as a number of other interrelated definitions allowed to clarify the content of the concept of "strategy of development of innovation activity of enterprise". In Ukraine, a comparative analysis of the current state of innovation activity of business entities in relation to the world level is used on the basis of major international indices, namely the Global Innovation Index and the Global Talent Competitiveness Index. These indices showed a tendency to decrease Ukraine's rating positions during 2020-2022. The main problems in the formation and implementation of the strategy for the development of innovation activities of Ukrainian enterprises at the following stages of the innovation process are considered: macroeconomic instability, imperfection of the financial and credit system and innovation infrastructure; lack of investment resources; lack of advisory support for an innovation project from the idea to the commercialization phase, high taxation, insufficient R&D. They should be addressed with the help of public policy instruments. The proposed priority directions for implementing the strategy for the development of innovation activities of Ukrainian enterprises require financing through the system of public-private partnership.*

Keywords: *innovation, strategy, development, innovation activity, rating, innovation process, index, financing.*

Вступ та постановка проблеми.

Основним фактором зростання конкурентоспроможності українських підприємств стають інновації, причому економічний ефект від їх впровадження досягається тільки в тому випадку, якщо інноваційна діяльність носить не епізодичний, а системний характер і здійснюється за допомогою реалізації інноваційних стратегій. У ході інноваційної діяльності виникають зміни в сфері економіки та соціальному векторі, у свідомості топ-менеджерів і робітників суб'єктів господарювання, в поведженні споживачів. У той час як більшість компаній промислово розвинених країн уже давно перейшли до стратегічного управління, в господарській практиці України теоретичні основи та методологічний інструментарій розробки та реалізації стратегічних планів опрацьовані недостатньо. Відсутність розробленої стратегії заважає підприємствам стабільно працювати, і найголовніше розвиватися, про що говорять міжнародні та вітчизняні аналітики.

Інноваційна діяльність дозволяє промисловим підприємствам перейти на новий технологічний рівень, проте для досягнення успіху в конкурентній боротьбі недостатньо володіти тільки технологічною перевагою, не менш важливими є інновації в їх управлінні. У зв'язку з цим проблема формування та реалізації ефективної стратегії розвитку інноваційної діяльності підприємств набула особливої значущості. Оскільки складна структура великих корпорацій уповільнює процес прийняття рішень, що веде до втрати конкурентної переваги, необхідно організувати ефективну систему управління інноваціями, одним з найважливіших елементів якої є інноваційна стратегія розвитку, що припускає формування довгострокових цілей інноваційної діяльності та вибір найбільш ефективних методів для їх досягнення.

Аналіз та дослідження публікацій.

Фундаментальні питання інноваційної діяльності досліджувалося багатьма зарубіжними вченими, серед яких слід зазначити Й. Шумпетера, П. Друкера, У. Шарпа, М. Портера, І. Бланка та інших. Серед вітчизняних дослідників відзначимо наукові публікації О. Гуторова [1], М. Ярути, С. Сисоєвої, О. Хименка [2] та інших.

Питання стратегічного управління та планування щодо інноваційної діяльності суб'єктів господарювання розглядалися у наукових роботах таких вчених, як І. Ансофф, О. Білик [4], П. Друкер, Г. Мохонько, А. Томпсон, О. Гук [3], Л. Шендерівська та інших.

Проте, незважаючи на значну кількість досліджень з цієї проблематики, на сьогодні ще не існує загального підходу до процесу формування та реалізації стратегії розвитку

інноваційної діяльності підприємств, що обумовлює необхідність розробки теоретичних положень і методичних підходів з даної теми.

Мета статті.

Метою статті є дослідження сучасного стану інноваційної діяльності суб'єктів господарювання України відносно світового рівня на основі головних міжнародних індексів, а також визначення пріоритетних напрямів реалізації інноваційної стратегії розвитку українських підприємств.

Виклад основного матеріалу.

Для формування та реалізації інноваційної стратегії розвитку вітчизняних підприємств потрібна наявність відповідної теоретичної бази, яка охоплювала б необхідний понятійний апарат, розробку методології, а також відповідний інструментарій.

Дослідження дозволило встановити, що у науковому середовищі відсутня єдність у розумінні змісту категорій, пов'язаних з поняттям «стратегія розвитку інноваційної діяльності підприємства». Відмінність у підходах до інтерпретації цього формулювання дозволить комплексно встановити ті варіанти уваги, на виконання яких мають зорієнтувати свої зусилля органи управління підприємств, регіону, країни.

Інноваційна стратегія розвитку – це агрегована модель операцій, дій, необхідних для досягнення поставлених організацією цілей на основі обраних показників (критеріїв).

Так, Гуроров О. І. вважає, що «Інноваційна діяльність – це діяльність, що цілеспрямована на використання та комерціалізацію результатів наукових опрацювань та розроблень, надає можливість випуску на ринок нової конкурентоспроможної продукції (робіт, товарів, послуг)» [1, с. 10].

Під інноваційною діяльністю суб'єктів господарювання на визначеній території О. В. Захарова розуміє новий трансформований погляд на проблему або вдосконалений підхід до процесу, що стосується всіх сфер виробничо-господарської діяльності та управління, який застосовується на кожному етапі життєвого циклу продукту або технології виробництва створення. Це потребує повного ресурсного та організаційно-управлінського забезпечення, що здійснюється на основі поєднання наукового та інтелектуального потенціалу та негайного впровадження в практичну діяльність [5].

Хименко О. А. розглядає сутність «розвитку інноваційної діяльності» як виокремлене економічне поняття. Прийняте суб'єктом підприємницької діяльності управлінське рішення стає інновацією управління. Це має здебільш ментальну (нематеріальну) складову частину та ініціює «розвиток інноваційної діяльності» як хід перетворення її ментальної частки в матеріальний елемент суб'єкта підприємницької діяльності. Успіх цього продукту чи бізнес-

процесу на ринку буде означати, що для цього суб'єкта господарювання «інноваційний розвиток» стався як такий, тобто досягнутий ефект від інноваційної діяльності [4].

Отже, вибір інноваційної стратегії є запорукою успіху господарської діяльності підприємства.

Формулювання інноваційної стратегії базується на цілях і напрямках розвитку, а також на аналізі зовнішніх факторів, що впливають на діяльність суб'єктів господарювання з урахуванням внутрішніх сильних і слабких сторін.

Такий підхід забезпечує розробку чіткої та життєздатної стратегії, здатної донести предмет управління стійкими та довгостроковими конкурентними перевагами. Особливістю стратегії інноваційності підприємства є те, що нововведення являють основний товарний продукт. В умовах глобалізації це збільшує рівень ризиків господарської діяльності суб'єктів господарства.

Грабчук І. Ф. деталізує значення поняття «стратегія інноваційного розвитку підприємства» та визначає його в такому сенсі, як модель дій суб'єкта господарювання на ринку або визначальна концепція, реалізація якої направлена на досягнення стратегічної мети інноваційного розвитку підприємства. У широкому сенсі стратегія інноваційного розвитку розглядається як загальний план або модель дій, яка у стратегічній перспективі дозволить трансформувати становище підприємства та його конкурентні переваги завдяки інноваціям та досягненню стратегічної мети інноваційного розвитку. Визначення та реалізація плану (моделі дій) мають здійснюватися на науковому обґрунтуванні з урахуванням наявності передумов інноваційного розвитку підприємства та ринкових можливостей і загроз (у т. ч. пов'язаними зі ступенем інноваційного потенціалу суб'єкта господарювання та наявним рівнем інтелектуального капіталу) [6].

Отже, в результаті аналізу понятійного апарату даних тлумачень пропонуємо розглядати стратегію розвитку інноваційної діяльності підприємства як сукупність цілей, апарату, правил прийняття вирішень та засобів переходу підприємства з наявного становища в новітню (цільову) ситуацію на базі запровадження різноманітних інновацій (продуктових, технологічних, організаційних, управлінських, економічних, соціальних) та позиціонування підприємства на існуючих ринках продукції (товарів, робіт, послуг).

Стратегією розвитку сфери інноваційної діяльності України на період до 2030 року наголошується, що в сучасних умовах успішний розвиток національних економік країн-лідерів міцно пов'язаний з пріоритетом у розробках і дослідженнях, появленню новітніх знань, виготовленням масової інноваційної продукції та розвитком високотехнологічного виробництва. Напрямом динамічного розвитку та здобутків, а також засобом забезпечення

безпеки та суверенітету країни, її конкурентоспроможності в умовах сьогодення є розвиток інноваційного потенціалу [7].

Оцінювання поточного стану інноваційної діяльності в Україні показує, що в країні конкурентна позиція є нестійкою – це відображено у деяких світових рейтингах.

Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ) було оголошено Глобальний інноваційний індекс (ГІІ) 2022, що представляє сучасні міжнародні тенденції щодо інновацій та щорічні рівні інновацій по 132 економіках країн світу.

У Глобальному інноваційному індексі 2022 року проаналізовано світові тенденції в галузі інновацій в умовах пандемії COVID-19, що триває, уповільнення темпів зростання продуктивності праці та інших актуальних викликів, зокрема, повномасштабного вторгнення РФ в Україну.

В 2022 році за результатами цих досліджень Україна знизилася свій рейтинг і посіла 57 місце (49 позиція у 2021 році).

За загальним рейтингом Глобального інноваційного індексу 2022 Україна набрала 31 бал зі 100. Серед 39 економічних систем Європи, наша країна зайняла 34 позицію.

Динаміка основних індикаторів оцінювання України за ГІІ у 2021-2022 рр. представлена в таблиці 1.

Таблиця 1.

Динаміка основних індикаторів оцінювання України за ГІІ у 2021-2022 рр. [8]

№ з/п	Індикатори оцінювання	2021 р.	2022 р.	Зміна позиції
1	Бізнес середовище	99	104	5↑
2	Інформаційно-комунікаційні технології	63	69	6↑
3	Регуляторне середовище	75	78	3↑
4	Людський капітал та дослідження	49	44	5↓
5	Research and development	59	58	1↓
6	Знання та результати наукових досліджень	36	33	3↓
7	Освіта	26	23	3↓

ГІІ оцінює світові економіки за рівнем їх інноваційних можливостей, складається приблизно з 80 показників, згрупованих у інноваційні вклади та результати, ГІІ охоплює багатовимірні аспекти інновацій [9].

На рисунку 1 представлена динаміка рейтингів України за індексом ГІІ у 2020-2022 рр.

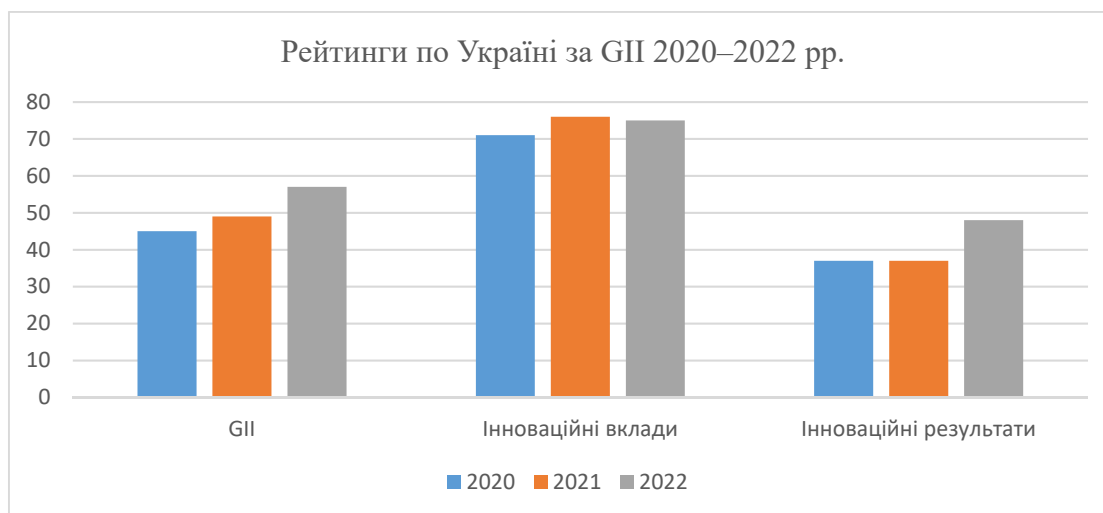

Рис. 1. Динаміка рейтингів України за індексом ГІІ у 2021-2022 рр.

Україна в 2022 році продемонструвала ліпші показники інноваційних досягнень, ніж інноваційних вкладень.

Україна посіла 75 місце за обсягами інноваційних вкладів у 2022 році. Це вище порівняно з 2021 роком, однак менше відносно 2020 року.

Україна за обсягами інноваційних результатів у 2022 році обійняла 48 місце. Ця оцінка менша порівняно з 2020-2021 рр.

Доступність і зміни в структурі моделі ГІІ впливають на порівняння рейтингів за рік.

У 2022 році досліджувана довірча межа для рейтингу України в ГІІ були в межах – 48 і 59 місце.

Україна посіла 4 місце серед 36 груп із доходом нижче середнього рівня економіки.

В таблиці 2 надано аналіз SWOT-аналізу індикаторів України в ГІІ у 2022 році.

Таблиця 2.

SWOT-аналізу індикаторів України в ГІІ у 2022 році [11]

Сильні сторони		Слабкі сторони	
Назва індикатора	Рейтинг	Назва індикатора	Рейтинг
Державне фінансування	12	Політична та оперативна стабільність	121
Співвідношення учень-вчитель	11	Глобальні корпоративні інвестори R&D, топ-3	38
Зарахування до вищої школи	19	Валове накопичення капіталу	125
Працевлаштовані жінки з вищим ступенем	2	ВВП (одиниця споживання енергії)	116
Корисні моделі за походженням	1	Кредити від мікро-фінансових організацій	53
Витрати на програмне забезпечення	9	Ринкова капіталізація	78

Експорт послуг ІТ	7	Одержувачі венчурного капіталу, угоди	99
Торгові марки за походженням	26	Отриманий венчурний капітал, вартість	88
Промислові зразки за походженням	19	Спільне підприємство/угоди стратегічного альянсу	122
Створення мобільних додатків	13	Національні художні фільми	69

У щорічному рейтингу стартап-екосистем Global Startup Ecosystem Index 2022 від Глобального дослідницького центру стартапів та інновацій StartupBlink у 2022 році Україна зайняла 50-те місце. Порівняно з 2021 роком (34 місце) Україна в 2022 році знизилася свої рейтинги на 16 пунктів. Таке різке зниження позицій України StartupBlink пов'язали з військовими діями РФ проти нашої країни. Це не могло не вплинути на формування української системи стартап-проектів [3].

Міжнародна бізнес-школа INSEAD разом з Adecco Group та Інститутом лідерства людського капіталу (HCLI) Сінгапуру щороку проводить оцінювання глобального індексу конкурентоспроможності талантів (Global Talent Competitiveness Index). У цьому дослідженні аналізуються чинники впливу технологічних змін на конкурентоздатність талантів і аргументується, що технології також створюють нові перспективи, незважаючи на передумову автоматизації виробництва, витіснення робочих місць машинами на всіх рівнях технологічного процесу. Майстерність працювати як з новітніми технологіями, так і з людьми, гнучкість і співпраця є основними навичками, які запорукою до успіху.

При розрахунку сумарного індексу враховується значення середньої арифметичної з шести критеріїв: нормативні умови на ринку праці; можливості для кар'єрного зросту; перспективи роботодавців прилучати таланти з усього світу (Індекс приваблювання талантів); здібність втримувати персонал відповідної кваліфікації; виробничі вміння та навички працівників і глобальні знання.

У 2021 році за здатністю утримувати в країні таланти Україна знаходилася на 119 місці серед 134 країн. Цього року отримали 118 серед 133 країн. Цьогорічний індекс позиціонує 133 країни. У загальному рейтингу Україна посідає 66 місце. Минулого року займали 61 позицію.

За загальним місцем у рейтингу Україна як і в 2021 році, є лідером у групі країн lower-middle income countries. Одночасно з Україною до цієї групи входять такі країни, як Іран, Камбоджа, Сенегал, Гана, Нігерія, Монголія, Непал – всього 37 країн світу.

Однак, за показником утримання талантів (brain retention), наприклад, такі країни як Гана, Сенегал, Нігерія займають вищі місця, ніж Україна – 41, 82, 89 відповідно. Тому постає проблема відтоку талановитих українців. Одним з найбільших показників в Україні є рівень отримання молоді вищої освіти – майже 60%. При цьому, Україна випереджає розвинені

країни світу за охопленням населення вищої освітою на 20%. Але у працевлаштуванні випускників наша країна поступається їм на 26% (59% проти 85%).

Серед європейських країн із середнім рівнем доходу в 2021 році за рейтингом ІТ-конкурентоспроможності Україна зайняла 11 місце. В 2021 році ІТ-фірми отримали перші місця щодо експорту послуг. Це дорівнювало підвищення більше 4% ВВП України. За останній досліджуваний період (3 роки) у ІТ-галузі експорт збільшився більше ніж у два рази. В 2021 році експортний дохід склав 6,9 млрд. доларів США. В 2022 році за умови збереження поточної динаміки, експортні доходи за прогнозом становили б 8,5 млрд. доларів США. Зараз на ринку праці, враховуючи стартап-проекти, ведуть активну діяльність більше 5000 ІТ-компаній.

Проведений порівняльний аналіз сучасного стану інноваційної діяльності суб'єктів господарювання України щодо світового ступеня на основі основних міжнародних індексів свідчить, що Україна в 2022 році порівняно з 2020 роком знизила свої рейтингові позиції, однак має високий освітній і науковий потенціал, незважаючи з проблеми щодо воєнних дій РФ проти України, здатний генерувати різноманітні інновації у вигляді задумів, наукових розробок, патентів.

Серед головних проблем реалізації стратегії розвитку інноваційної діяльності українських підприємств можна зазначити такі: недостатня якість бізнес-середовища; неконкурентоспроможний інвестиційний клімат; збереження нерозвиненості умов для справедливої конкуренції на ринках і отримання державної підтримки; слабка взаємодія бізнесу і держави при формуванні та реалізації інноваційної політики; збереження значних бар'єрів для розповсюдження в господарській діяльності суб'єктів господарювання нових технологій, що обумовлено регулюванням в галузях, митним і податковим адмініструванням, сертифікацією продукції тощо.

Прийнята Стратегія розвитку інноваційної діяльності на період до 2030 року [7] свідчить про вагомість загальнодержавного рівня впровадження інновацій для розвитку України.

Метою Стратегії є розбудова української інноваційної екосистеми, що забезпечить:

- високоякісну трансформацію креативних задумів в інноваційну продукцію (товари, роботи, послуги);
- підвищення ступеня інноваційності української економіки;
- створення слушних умов для розширення інноваційної середовища;
- зростання кількості впровадження інноваційних розроблень, підвищення їх фінансової віддачі;

- залучення інвестиційних ресурсів у інноваційну сферу.

Таким чином, реалізація зазначених програмних заходів здійснюється за такими основними напрямками:

1. Формування сприятливого нормативного та правового середовища для тих суб'єктів господарювання, які здійснюють інноваційну діяльність.

2. Методична та консультативна підтримка, поглиблення взаємозв'язків українських вчених винахідників і раціоналізаторів із закордонними корпораціями, розвиток інноваційної інфраструктури.

3. Підвищення ступеня дієздатності, що здійснюється як через просвітницьку та культурну діяльність, зростання рівня культури інновацій за допомогою освітньої діяльності, що цілеспрямована на забезпечення вдалого працевлаштування здобувачів вищої освіти після закінчення навчання у закладах вищої освіти за такими спрямуваннями:

- заснування власної підприємницької справи;
- діяльність на сучасному технологічному підприємстві;
- наукова (викладацька) робота.

Рівень державного фінансування наукової сфери є несумісним з цілями отримання нових знань та способів їх застосування, тому заходи щодо реалізації Стратегії повинні фінансуватися за рахунок коштів державного та місцевих бюджетних джерел, а також засобів, залучених через систему державно-приватного партнерства.

Висновки.

Постійний моніторинг стану інноваційної діяльності українських підприємств дозволяє виявляти особливості та проблеми, які негативно впливають на її розвиток. При цьому особлива увага повинна бути приділена дослідженню проблем здійснення інноваційної діяльності на підприємствах і в організаціях найбільш важливих сфер економічної діяльності.

Список літератури

1. Гуроров О. І., Ярута М. Ю., Сисоєва С. І. Економіка та організація інноваційної діяльності : навч. посіб. Харків, 2019. 227 с.

2. Хименко О. А. Розвиток інноваційної діяльності та державне управління: деякі методологічні аспекти. *БІЗНЕС ІНФОРМ*. 2020. № 1. С. 69–77.

3. Гук О. В., Шендерівська Л. П., Мохонько Г. А. Інвестування інноваційної діяльності: начальний посібник для здобувачів ступеня магістра за спеціальністю 073 Менеджмент. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Видавництво «Політехніка», 2022. 186 с.

4. Білик О. С. Управління інноваційною діяльністю підприємства. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 6. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1693>
5. Захарова О. В., Барбанова І. С. Нормативне підґрунтя активізації інноваційного розвитку регіонів України. *Економіка і організація управління*. 2019. № 1 (33). С. 53–63.
6. Грабчук І. Ф., Бугайчук В. В., Аляб'єва В. М. Стратегія інноваційного розвитку підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. № 4. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/1861-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1788-1-10-20221212.pdf>
7. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#n12>
8. Інформаційні матеріали щодо стану інноваційної діяльності. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Print?lang=uk-UA&id=69b9a9bf-5fbc-4035-8c0f-ac26b853c0eb>
9. Global Innovation Index 2022. What is the future of innovation-driven growth? URL: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2022/
10. Global Innovation Index 2022: Ukraine. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_2000_2022/ua.pdf

References

1. Gutorov O. I., Yaruta M. Y., Sysoieva S. I. (2019). *Ekonomika ta orhanizatsiia innovatsiinoi diialnosti. [Economics and organization of innovation activity]*. Kyiv. [in Ukrainian].
2. Khymenko O. A. (2020). *Rozvytok innovatsiinoi diialnosti ta derzhavne upravlinnia: deiaki metodolohichni aspekty. [Development of innovation activity and public administration: some methodological aspects.]*. Kiev: Bisnes inform. [in Ukrainian].
3. Huk O. V., Shenderivska L. P., Mokhonko H. A. (2022). *Investuvannia innovatsiinoi diialnosti. [Investing in innovation activities]*. Kyiv: KPI. [in Ukrainian].
4. Bilyk O. S. (2020). *Upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu pidpriemstva. [Management of innovative activity of the enterprise]*. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok - Public Administration: Improvement and Development*. № 6. Retrieved from <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1693>. [in Ukrainian].
5. Zakharova O. V., Barbanova I. S. (2019). *Normatyvne pidgruntia aktyvizatsii innovatsiinoho rozvytku rehioniv Ukrainy. [Regulatory basis for activation of innovative development of the regions of Ukraine.]*. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia - Economics and management organization*. № 1 (33). 53–63. [in Ukrainian].

6. Hrabchuk I. F., Buhaichuk V. V., Aliabieva V. M. (2022). Stratehiia innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva. [Strategy of innovative development of the enterprise.]. *Ekonomika ta suspilstvo - Economy and society*. № 44. Retrieved from <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1861/1793>. [in Ukrainian].

7. Stratehiia rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku. [Stratehiia rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#n12>. [in Ukrainian].

8. Informatsiini materialy shchodo stanu innovatsiinoi diialnosti. [Information materials on the state of innovation.]. Retrieved from <https://www.me.gov.ua/Documents/Print?lang=uk-UA&id=69b9a9bf-5fbc-4035-8c0f-ac26b853c0eb> [in Ukrainian].

9. Global Innovation Index 2022. What is the future of innovation-driven growth? Retrieved from https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2022/. [in English].

10. Global Innovation Index 2022: Ukraine. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_2000_2022/ua.pdf. [in English].